

סיפור מהסרטים בחצרים

במבצע הברחה נועז ועתיר תושייה, שנראה כאילו נלקח מסרט קולנוע, הובאו ארצה ארבעה מטוסי הפצצה. ובעצם, למה כאילו? סרט קולנוע היה אכן מעורב במבצע, לצד טייס יהודי ממולח ויפהפייה ניו זילנדית | **תמר הירדני**

**הבולשת הבריטית
התחילה לרחרח, ולכן
ארבעה ימים יקרים
הוקדשו באמת לצילום
סרט, עם "אקשן!",
"קאט!" וכל העסק**

המצב, ואחרי שהורה לו להיפטר משם המשפחה הגלותי לטובת השם 'צור' יפה הבלורית והתואר, הוא מינה אותו לשליח הרכש הלאומי לכלי טיס באירופה. בזכות קשריו הענפים בתחום התעופה הצליח צור לגרד במהלך החודשים הבאים מטוסים צ'כיים קלים מכל מיני חורים בעולם, אך אלה לא ממש הספיקו. המצב היה בקנטים; המלחמה הכוללת כבר פרצה והמצרים תקפו את יישובי הנגב מהאוויר. היה ברור כי אם לא תבוא תשועה משמים, תרתי משמע, גורלה של מדינת ישראל הצעירה עומד בסכנה. בסיון תש"ח (1948) גונבה שמועה לאוזניו של צור כי אספן לונדוני מחזיק 12 מפציצים מסוג בריסטול בופייטר מימי מלחמת העולם השנייה שהגיעו אליו כגרוטאות מעודפי חיל האוויר

חיילינו. שלטים מאירי עיניים פזורים בין המוצגים ובהם כיתובים המזכירים חידות חמיצר בסגנון "מיראז' 3, שחק 159, 13 הפלות", ולידם תצוגת כלי נ"מ ותערוכה מרגשת על יחידת החילוץ והפינוי.

שיטוט בין המוצגים הוותיקים יחזיר אתכם להרפתקאות שנכרכו ברכישות המטוסים הנועזות בימי מלחמת העצמאות, ובמיוחד לעלילות עמנואל צור (צוקרברג) ולהברחת המטוסים המפוארת שלו מאנגליה בתש"ח.

חיל בחיתולים

הכל התחיל כשעמנואל צוקרברג הגיע מגליציה בשנות השלושים של המאה העשרים ומונה למדריך הטיסה המקצועי הראשון בארץ ישראל. הוא היה מדריך הטיסה הראשי של ההגנה, ובהמשך הכשיר לא מעט טייסים במחלקת הטיס של הפלמ"ח. בין לבין ניהל צוקרברג גם שירות טיסות פרטי מישראל לאירופה והיה לו אפילו משרד בפריז.

בכסלו תש"ח (1947), מיד לאחר החלטת החלוקה, הכריז האו"ם על אמברגו נשק במזרח התיכון. חיל האוויר הישראלי היה אז בחיתוליו ועמד חרד בפתחה של מלחמה כוללת כשברשותו רק עשרה פייפרים חד מנועיים עלובים. בן גוריון קרא לצוקרברג להציל את

לאן נוסעים?

מוזאון חיל האוויר בחצרים

מוזאון המנציח את פועלו של חיל האוויר הישראלי

שמונה ק"מ דרומית מערבית לבאר שבע, סמוך לקיבוץ חצרים

א'ה' 16:00-8:30

כניסה בתשלום, 08-9906888

www.iaf.org.il/5915-he/IAF.aspx

ע

שרים וחמש שנה חלפו מאז שמוזאון חיל האוויר נפתח בבסיס חצרים

המהביל לא רחוק מבאר שבע. מאות דגמים של מטוסי קרב בדימוס עומדים שם בשורה, זקופים גם אם יגעים, לצד מטוסי קרב שנפלו שלל בידי

תודה לאבי משה סגל, אוצר מוזאון חיל האוויר בחצרים, על הסיוע באיתור התמונות.

שרידי הבופייטר הישראלי שהופל בחולות אשדוד
המוצגים כיום באנדרטה במוזאון חיל האוויר
צילום: Stuart Carr

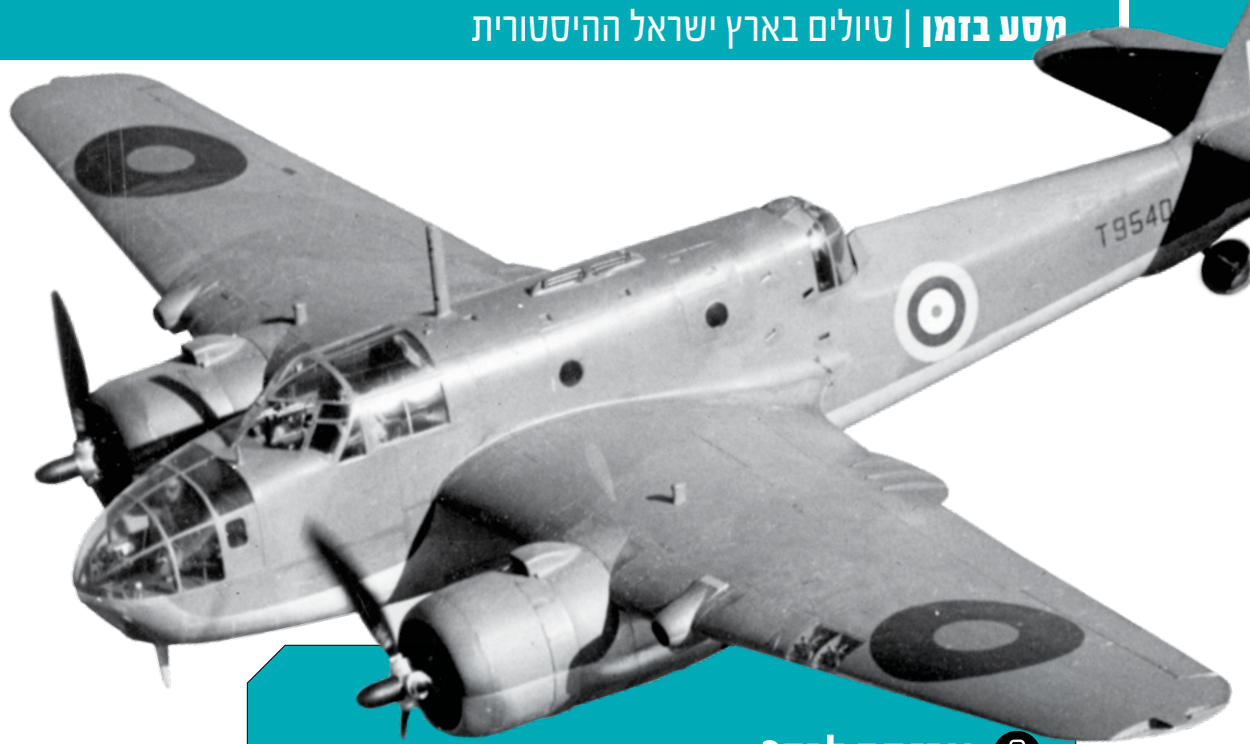
עמנואל צור (צוקרברג)
במדי טייס, 1938
צילום: זלוטון קלוגר, לע"מ

למכ"ם ונחת בחשאי סמוך ללונדון. כשראה את המטוסים הרעועים חשכו עיניו. הוא היה מוכן לסוב מיד על עקביו ולשוב ארצה, אך המוכר שהיה להוט להיפטר מהסחורה הסכים להוריד את המחיר ואף הבטיח לעבוד קשה על המטוסים כדי להביאם למצב פעיל תוך שבועיים שלושה. אחרי שכנועים רבים והתלבטות ארוכה הסכים צור לקנות חצי מהמטוסים – אלה שנראו לו אפשריים לתיקון. במקביל הוא שבר את הראש בשאלה מי יטיס אותם, והחשוב ביותר – איך יוציא אותם מאנגליה בלי להרים עליו את כל חיל האוויר הבריטי.

בזכות חלומות מניו זילנד

צור טס למשרדו בצרפת, הרחק מעיני הבולשת הבריטית, שם קיווה למצוא פתרון. בפריז שוחח במקרה

המלכותי הבריטי (RAF). צור, שכבר היה על הכוונת של הבולשת הבריטית כמבריה מטוסים, ידע כי לא יוכל להיכנס לאנגליה ולכן נעזר בבריטי מקומי ושלח אותו לבדוק עבורו בדחפות את הסחורה הנחשקת, שכן הבופייטר היה מטוס מלחמה דו מנועי מצוין עם ארבעה תותחים והרבה כבוד. הבחור דיווח בצער כי המטוסים במצב רעוע ביותר, אך בינתיים התלהב האספן הלונדוני – גנרל לשעבר ב-RAF ובעל סדנת שיפוץ למטוסים – מהרעיון להרוויח כסף והציע את הגרזטאות תמורת 1,500 לירות שטרלינג למטוס, כולל שיפוץ מסור לכל אחד מהם. כדי להכריע בהחלטה הקשה הבין צור כי אין בכרה ועליו לראות את הסחורה בעצמו. הוא טס לצרפת, שכר מטוס קל למרחקים קצרים שיכול לעבור מתחת

ארזתם לבד?

◀ דפנה ורן, ילדיו של צור, סרקו את האלבומים של אביהם ומסרו אותם למיזם הצילומים 'ישראל נגלית לעין' שהקים יד יצחק בן-צבי. חפשו ברשת את אלבום עמנואל ומרים צור, שם תמצאו למעלה מ-300 תמונות מרהיבות מראשית ימי התעופה בארץ ישראל.

◀ ב־1979 הצליח ה־CIA לחלץ שישה דיפלומטים אמריקנים מאיראן לאחר שנקלעו למהומות המהפכה המוסלמית. הסוכן שחילץ אותם הקים חברת הפקה פיקטיבית והצליח לשכנע את האיראנים כי הדיפלומטים הם אנשי צוות צילום קנדי שמטרתם לצלם אתרים אקזוטיים בעולם לסרט הוליוודי חדש. הסיפור, הדומה להפליא לפרשת המטוסים המוברחים של עמנואל צור, זכה ב־2012 לעיבוד קולנועי בסרט 'ארגו'.

◀ מומלץ להגיע למוזאון חיל האוויר בחצרים בימי חול המועד פסח וסוכות, שכן אז, לצד הספיטפייר של עזר ויצמן וכל מיני מיראז'ים מעוררי יראת כבוד, תוכלו למשש בהתרגשוות גם כלי טיס פעילים כמו אפאצ'י, רעם וסופה. אם תגיעו ביום העצמאות תזכו אף לחזות במטס מרשים ביותר.

לביצוע התכנית הנועות גייס צור את טרי פרנפילד, עמית דרום אפריקני שעשה חיל כטייס קרב בחיל האוויר הבריטי במלחמת העולם השנייה ובמקרה גם היה נשוי ליהודייה. פרנפילד, שכבר הטיס ארצה מטוסים אחדים עבור צור, הקים חברת קולנוע פיקטיבית בשם Air Pilot Film Company והתחיל לראיין ניצבים וטייסים לסרט 'טייסי ניו זילנד בפעולה'. בינתיים נערך תחקיר מעמיק על ניו זילנד בתקופת המלחמה, ובעקבותיו נכתב תסריט הרואי ומלא סצנות טיס לתפארה. לתפקיד אהובתו של הטייס הראשי לוהקה אותה צעירה ניו זילנדית שלא ידעה דבר וחצי דבר מהתכנית הסודית.

שבועות מפרכים הוקדשו לאודישנים ולראיונות שנועדו בעיקר לבדוק איזה טייס אפשר לשתף בסוד הברחת המטוסים תמורת תשלום הגון מבלי שילשין לשלטונות. בינתיים התברר כי הגנרל פירק את כל המטוסים שהיו ברשותו לצורך חלקי חילוף, אך הצליח להביא למצב טיסה רק חמישה מתוך ששת המטוסים שצור בחר. בשל כך נבחרו רק חמישה טייסים ונקבע סט ענק של שחקנים, מאפרים, צלמים,

שתצלם כביכול סרט הלל לניו זילנד ולטייסייה שלחמו במלחמת העולם השנייה נגד היפנים. החברה תתעקש לצלם בסקוטלנד, "שנופה דומה לנופי ניו זילנד", ותשתמש לצורך העלילה במטוסי הבריטול בופייטר שימריאו מאנגליה. מיותר לציין כי בתכניתו לא הייתה כלולה עצירה בסקוטלנד לאחר שגלגלי המטוסים יעזבו את אדמת אנגליה.

עם בחורה צעירה מניו זילנד שהתאהבה באחד הטייסים שלו ובאה לבדוק מתי יגיע לפריז. היא סיפרה לו כי חלומה הוא להפוך לשחקנית קולנוע ולככב בסרט שיוקדש לפועלה של ארצה במלחמת העולם השנייה. באותו רגע ניצתה במוחו של צור אחת התכניות המבריקות והנועזות ביותר שידע העולם בתחום הברחת המטוסים. הוא החליט להקים חברת הפקה אנגלית פיקטיבית

הבריטטול בופייטר היה אחד ממפציצי הקרב המרכזיים שיוצרו בבריטניה במלחמת העולם השנייה. קרוב ל-6,000 מטוסים מסוג זה יוצרו לאורך המלחמה, והם השתתפו בקרבות כמעט בכל זירות הלחימה, בשירות חילות האוויר של בריטניה, אוסטריה וארצות הברית. בריטטול בופייטר בריטי, 1941

מאוסף ספריית הקונגרס

מודיעין שלום

איפה לאכול

◀ יקוטה

מורדי הגטאות 27, באר שבע
כשר, בשרי, 08-6232689

◀ קרילול

קק"ל 26, באר שבע
כשר, חלבי, 08-9159091

◀ חומוס אליהו

דרך מצדה 6, באר שבע
כשר, חלבי, 077-4015344

עוד באזור

◀ אנדרטת חטיבת הנגב

פסל מונומנטלי המשלב קטעי מבנה ומשחקי אור וצל
גישה משדרות בנ"צ כרמל בבאר שבע
כניסה חינם

◀ פארק קרסו למדע

העצמאות 79, באר שבע
א' ב' ד' 17:00-9:00, ג' ה' 20:00-9:00
ו' 15:00-10:00
כניסה בתשלום, 08-6252600
www.sci-park.co.il

◀ מרכז מורשת יהדות קוצ'ין

מושב נבטים
א"ה' 15:00-9:30
כניסה בתשלום, 08-6238299
www.cochin.org.il

הוענק לפקחים המקומיים שוחד נדיב כדי שלא ידווחו לאיש. התחנה הבאה הייתה יוגוסלביה, ובכ"ח בתמוז נחת הלהק בתשואות גיל בבסיס שדה עקרון – היום בסיס תל נוף. צוות צביעה הסתער על ארבעת המטוסים העייפים וכבר למחרת הם יצאו בשירות חיל האוויר לקחת חלק במלחמת העצמאות. למרות מצבם הרעוע עשו המטוסים חיל בקרבות נגד המצרים במלחמת העצמאות, עד שהתפרקו סופית כעבור ארבעה חודשים בלבד. נציין רק כי אחד המטוסים לא זכה אפילו לזה, שכן הוא התרסק מול חולות אשדוד. תוכלו לחלוק כבוד אחרון לשרידי המפוחמים במוזאון חיל האוויר בחצרים.

צור עצמו קיבל אפטר של ארבעה ימים בלבד לאחר סיום תכניתו הנועזת, שכן הוא נשלח על ידי בן גוריון שוב לאירופה כדי לאתר מטוסים נוספים. בסך הכל היה עמנואל צור שותף ברכישות נועזות של לא פחות מ-18 מטוסים תוך ארבעה חודשים, ועל כך הכיר לו בן גוריון תודה ומינה אותו למנהל הראשון של שדה התעופה לוד, לימים נמל התעופה בן גוריון. בהמשך הקים צור חברת תעופה, חיבר את 'חוקת הטיס' של ישראל והיה ממפתחי מטוס המנהלים הקומפקטי 'אוסטווינד' שייצרה התעשייה האווירית. צור נפטר ב-1991, ושנים לאחר מותו עוד סיפרו בארץ על הטייס המופלא שעשה שמיניות באוויר כדי להציל את מדינת ישראל הצעירה. יהי זכרו ברוך. ם

אנשי תאורה, ניצבים ושאר בעלי מקצוע שהיו בטוחים כי הם משתתפים בהפקת סרט. הבולשת הבריטית התחילה לרחרח, ולכן ארבעה ימים יקרים הוקדשו באמת לצילום סרט, עם "אקשן!", "קאט!" וכל העסק. מדי בוקר יצאו אוטובוסים מלונדון עם כל צוות ההפקה לשדה תעופה ליד העיר, ומשם המריאו המטוסים ונחתו באישור רשויות התעופה.

ביום השלישי קרה אסון: כשל טכני באחד המטוסים הביא להתרסקותו על הר סמוך והטייס נהרג. הסט געש ורעש וכולם היו בטוחים כי בשל הטרגדיה תבוטל ההפקה לגמרי, אך צור ואנשיו שכנעו את כולם כי טייסי ניו זילנד ראויים להנצחה הגונה וכי דבר לא יעמוד בדרכם.

הצילומים המשיכו אפוא כרגיל, וביום החמישי, כ"ו בתמוז תש"ח (1948), המריאו ארבעת המטוסים לסקוטלנד כביכול, כדי להמשיך שם את הצילומים. עשרות ניצבות בוכיות נופפו לאהוביהן הגיבורים הממריאים אל החזית. המצלמות עבדו, המנועים חרחרו והמטוסים והמריאו ונעלמו מעבר לעננים. איש לא ציפה לשוב המטוסים לאנגליה, שכן הכל סברו כי צוות קרקע סקוטי מחכה לחבר'ה באתר הצילומים הבא. הדבר אפשר לטייסים לצאת מהשטח האווירי של אנגליה ולהמשיך משם לאן שבא להם, וכך נחתו המטוסים כעבור ארבע שעות וחצי לתדלוק ראשון באי קורסיקה, שם